

COORPUS

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ • ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Τα 7 Θαύματα του Αρχαίου Κόσμου

ΠΑΤΜΟΣ

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ
ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΑΙΑΝΔΡΟΥ
ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Ο «ΠΥΡΓΟΣ
ΤΗΣ ΖΑΡΟΥΧΛΑΣ»

ΤΑ ΕΠΗΛΛΙΑ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΤΣΩΡΤΣΙΑ

ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

TEMPLE DE JUPITER

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗ ΒΑΚΤΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ

*"Και απ' την θαλιάσια πανελληνίαν εξστρατεία,
την νικηφόρα, την περιλάμπρη,
την περιάλλητη, την δοξασμένη
ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
την απαράμιλλη: βγήκασι' εμείς
ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας."*

*Εμείς, οι Αλεξανδρείς, οι Αντιοχείς,
οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι
Επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Σνρίας,
κ' οι εν Μηρία, κ' οι εν Περούσι, κι όσοι άλλοι.
Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών.
Και την Κοινήν Ελληνικήν Γαλιά
ως μέσα στην Βακτριανήν την πήγαμε, ως τους Ινδούς."*
Κ. Καβάφης, "Στα 200 π.Χ."

Την εποχή κατά την οποία τα μεγάλα ελληνιστικά βασίλεια περνούσαν σταδιακά στη ρωμαϊκή σφαίρα επιρροής, στην Κεντρική Ασία ο Ελληνισμός έγραφε λαμπρές σελίδες στην Ιστορία του. Με δεδομένη την αδυναμία της μεγάλης ελληνικής αυτοκρατορίας των Σελευκιδών να επιβάλει την εξουσία της στην Ανατολή, ο Ελληνισμός της Βακτρίας έφθασε στο ύψιστο σημείο ανάπτυξής του (αρχές 2ου αιώνα π.Χ.). Οι Έλληνες σατράπες της Βακτρίας, ουσιαστικά ημιανεξάρτητοι, έχοντας στη διάθεσή τους μια ισχυρότατη στρατιωτική δύναμη που αντλούσαν από τους εκεί εγκατεστημένους Έλληνες στρατιώτες (τοποθετημένους στις λεγόμενες «κατοικίες», δηλαδή στις βακτρικές αποικίες), κατάφεραν να συγκροτήσουν ένα κρατικό βασίλειο που σταδιακά περιέλαβε πολλές περιοχές της κεντρικής Ασίας και το μεγαλύτερο τμήμα των βορειοδυτικών Ινδιών. Ακολουθώντας τα βήματα του Έλληνα σατράπη Διοδότου Α', ο οποίος το 256 π.Χ. επαναστάτησε κατά του Σελευκίδη Αντιόχου Β' ανακηρύσσοντας την ανεξαρτησία του ελληνικού βασιλείου της Βακτρίας, οι βασιλείς Ευθύδημος Α' και αργότερα ο γιος του Δημήτριος Α' δημιούργησαν, με μια σειρά από κατακτητικούς πολέμους εναντίον λαών αλλόφυλων και εθνοτικών, ένα ισχυρότατο ελληνικό κράτος στην Κεντρική Ασία και στην Ινδία. Το κράτος αυτό επιβίωσε για δύο ολόκληρους αιώνες διαδίδοντας στην περιοχή τον ελληνικό πολιτισμό και το πνεύμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η προσπάθεια του Αντιόχου Γ' να επαναφέρει υπό την αυτοκρατορία των Σελευκιδών τις σατραπείες της Βακτρίας και της Ινδίας (το 212 π.Χ.) είχε πολύ βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα. Μετά τον θάνατό του (το 187 π.Χ.) οι Έλληνες βασιλείς της Βακτρίας κατάφεραν, εκμεταλλευόμενοι και τις θρησκευτικές αντιθέσεις των βουδιστών και βραχμάνων της Ινδίας, να κυριαρχήσουν σ' ένα πολύ μεγάλο τμήμα της Ινδίας και να δημιουργήσουν ένα ιδιαίτερα εκτενές και ισχυρό κράτος. Η παρουσία του Ελληνισμού στην Ινδία αποδείχθηκε πολύ γόνιμη για τον ινδικό πολιτισμό. Ο Ελληνισμός της Βακτρίας μεταλαμπάδευσε στους Ινδούς τους ελληνικούς θεσμούς διοίκησης και, ευρύτερα, τον ελληνικό πολιτισμό. Ακόμη και το ίδιο το πορτραίτο του Βούδα διαμορφώθηκε από ελληνικές επιδράσεις. Το αποκορύφωμα της ελληνικής παρουσίας στην Ινδία ταυτίζεται με τη βασίλεια του Έλληνα βασιλιά Μέμωνα (Milinda στην ινδική παράδοση). Πρόκειται, όπως χαρακτηριστικά έχει

διατυπωθεί, για τον διασημότερο εκπρόσωπο του Ελληνισμού στην Ινδία. Γεννήθηκε στις Παροπαμισάδες και θεωρείται ως γιος του Δημητρίου Β'. Γρήγορα επέξετεινε την κυριαρχία του κράτους του αποσπώντας εδάφη από το ελληνικό βασίλειο της Βακτρίας (μετά τον θάνατο του Ευκρατίδη Α') και εν συνεχεία προσάρτησε, με μια ορμητική εκστρατεία, σχεδόν ολόκληρη τη βόρεια Ινδία μέχρι τον ποταμό Γάγγη στα ανατολικά, καταλαμβάνοντας ακόμη και τα Παλίβοθρα, το σπουδαιότερο εμπορικό κέντρο και πρωτεύουσα του Ινδού βασιλέως Πουσιαμίτρα. Με το βασίλειο του Μενάνδρου η ελληνική παρουσία στην Ινδία έφθασε στην αποκορύφωσή της.

Το ελληνικό βασίλειο της Βακτρίας, ενισκόμενο στο σημείο από το οποίο διέχρονταν τα καραβάνια από την Ινδία, την Κίνα και τη νότια Σιβηρία προς τη Συροπαλαιστίνη και την Ανατολική Μεσόγειο, γνώρισε μεγάλη οικονομική ακμή. Το εμπόριο που ανθήθηκε σημαντικά υπήρξε η κύρια πηγή πλουτισμού όλων των ελληνικών δυναστειών της Βακτρίας και της Ινδίας. Οι Έλληνες δυνάστες, διαβλέποντας τις τεράστιες οικονομικές δυνατότητες και θέλοντας να διευκολύνουν με κάθε τρόπο την ανάπτυξη του εμπορίου, έθεσαν σε κυκλοφορία ένα πλήθος νομισματικών κοπών (χρυσών και αργυρών). Τα ελληνικά νομίσματα της Βακτρίας, εκτός από την υψηλή καλλιτεχνική τους αξία, που συναρμονίζεται άλλα καλλιτεχνικά δημιουργήματα της υπόλοιπης ελληνικής Αρχαιότητας και μας κάνει να ξεχνούμε προς στιγμήν πως χαράχθηκαν και κυκλοφόρησαν χιλιάδες χιλιάδες μετρα μερικά από τη μητροπολιτική Ελλάδα, προσφέρουν και πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορία της ελληνικής παρουσίας στην Κεντρική Ασία και στην Ινδία. Απουσία επαρκών γραπτών αναφορών, τα νομίσματα αποτελούν πολλές φορές τη μοναδική πηγή για την ανασύνθεση της μεγαλειώδους πορείας του ελληνικού στοιχείου σ' αυτήν την απομακρυσμένη περιοχή.

Από μια σκοπιά καθαρά νομισματική, οι κοπές των Ελλήνων βασιλέων της Βακτρίας και της Ινδίας, σε σύγκριση με τα νομίσματα του υπόλοιπου ελληνιστικού κόσμου, παρουσιάζουν τα εξής δύο χαρακτηριστικά: αφενός οι περισσότεροι εικονιζόμενοι Έλληνες βασιλείς εμφανίζονται με στρατιωτική εξάρτηση, ίσως ως απόρροια ενός μόνιμου εξωτερικού κινδύνου, και αφετέρου είναι τα μόνα δίγλωσσα νομίσματα που έκοψαν μονάχα της ελληνιστικής περιόδου, γεγονός το οποίο φανερώνει τη στενή σχέση των Ελλήνων με τους γηγενείς κατοίκους.

Ευθύδημος Α'

Οι αρχαίες πηγές προσφέρουν ελάχιστες πληροφορίες για το ελληνικό βασίλειο της Βακτρίας. Έτσι, οι ενδείξεις που αντλούμε από τις νομισματικές κοπές των Ελλήνων βασιλέων της περιοχής αυτής είναι πολύτιμες για την ανασύνθεση της ιστορίας αυτού του ακρόατου ελληνικού κράτους. Ο Ευθύδημος Α' εμφανίζεται και μέσα από τα νομίσματα ως διάδοχος του Διοδότου Β' στο ανεξάρτητο βασίλειο της Βακτρίας. Αφού αντιμετώπισε με επιτυχία τον Αντίοχο Γ' (βασιλέα της αυτοκρατορίας των Σελευκιδών), ο οποίος προσπάθησε να επαναφέρει υπό την κυριαρχία του τις επαναστατημένες ανατολικές σατραπείες της Παρθίας και της Βακτρίας, ο Ευθύδημος Α' υποχρέωσε τον «Μεγάλο» Σελευκίδα να αναγνωρίσει την αυτονομία του ελληνικού βασιλείου της Βακτρίας. Ο Ευθύδημος Α', όπως και οι άλλοι βασιλείς της Βακτρίας, έλαβαν μέτρα για την ανάπτυξη του εμπορίου και γρήγορα πλούτισαν. Επί βασιλείας Ευθυδήμου Α' (230 - 195 π.Χ.) το κράτος γνώρισε μια πρωτόγνωρη οικονομική άνθηση ενώ κανείς εχθρός δεν φαινόταν ικανός να απειλήσει τα σύνορά του. Το εντόπιο ιρανικό στοιχείο φαίνεται πως εκτιμήθηκε θετικά τη συνεισφορά των Ελλήνων και γι' αυτό υποστήριξε την πολιτική τους χωρίς αντιδράσεις. Ο Ευθύδημος Α' με κεραυνοβόλες εκστρατείες απώθησε τα νομαδικά φύλα στα βόρεια σύνορα της Βακτρίας, διασφαλίζοντας έτσι τον εμπορικό δρόμο του χρυσού από το «υπογάστριο» της Σιβηρίας. Οι άρτια εκπαιδευμένοι Έλληνες υπαίτες του Ευθυδήμου προήλασαν έως τις ανατολικές περιοχές της χώρας των Παρσιανών, κοντά στο σημερινό Σιν-κιάγκ. Οι Έλληνες για πρώτη φορά στην Ιστορία τους είχαν φθάσει μέχρι την Κίνα (!), «τη χώρα των Σηρών». Οι νομισματικές κοπές του Ευθυδήμου διακρίνονται σε τρεις φάσεις, στη νεανική, στη μέση και στην ώριμη (με νομίσματα εξαιρετικής ποιότητας), παρουσιάζοντας τον βασιλιά σε ανάλογη κάθε φορά ηλικία.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευθύδημου Α', περ. 205-195 π.Χ.
 Βάρος 16 γρ. Νομισματοκοπείο Panjhir (?).
 (Classical Numismatic Group, Inc/Greek Silver Coins EF).
 Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Ευθυδήμου Α' προς τα δεξιά, διαδούμενος, με ιδεαλιστικά και νεανικά χαρακτηριστικά.
 Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΥΘΥΔΗΜΟΥ. Ηρακλής γυμνός, καθήμενος προς τα αριστερά, επί δοράς λέοντος απλωμένης σε βράχο, φέρον ρόπαλο (ακουμπισμένο στο δεξί του γόνατο). Στο πεδίο κάτω δεξιά μονόγραμμα PK.

Δημήτριος Α'

Ο Δημήτριος Α', πρωτότοκος γιος του Ευθυδήμου Α', βασίλευσε από το 195 έως το 185 π.Χ. περίπου. Κατά τη βασιλεία του το ελληνικό κράτος της Βακτρίας αυξήθηκε ακόμη περισσότερο σε έκταση, προσαρτώντας τις χώρες προς τον Νότο και ανατολικά. Ο Δημήτριος Α' προσάρτησε σταδιακά τη χώρα των Παροπαμισάδων, την Αραχωσία, όπου ίδρυσε μία νέα πόλη, τη Δημητριάδα, που αναδείχθηκε σε σπουδαίο οί-

κονομικό κέντρο, τη Δραγγιανή, τη Γεδρωσία νοτιότερα, φθάνοντας έως τις ακτές του Ινδικού Ωκεανού, όπου ίδρυσε μια δεύτερη Δημητριάδα (ίσως στη θέση όπου ο Αλέξανδρος είχε ιδρύσει πριν από 150 χρόνια τα Πάταλα). Εν συνεχεία, έχοντας στη διάθεσή του έναν καλά εξοπλισμένο στρατό, πέρασε τον Ινδικό Καύκασο και διέσχισε την Πενταποταμία φθάνοντας μέχρι τον Γάγγη, κατακτώντας ολόκληρη την έκταση των βορειοδυτικών Ινδιών. Πέθανε γύρω στο 185 π.Χ. κατά την επιστροφή του στη Βακτρία προκειμένου να αποκαταστήσει την τάξη εναντίον του επαναστάτη Αντιμάχου του «Θεού».

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Δημητρίου Α', περίπου 195 - 190 π.Χ.
 Βάρος 16,74 γρ. (F.Kovacs/Greek Coins, ID. 4230).
 Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Δημητρίου Α' προς τα δεξιά, που καλύπτεται με ομοίωμα κεφαλής ελέφαντος.
 Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥY. Ηρακλής γυμνός αυτοστεφανώνεται και κρατά ρόπαλο και δορά λέοντος. Μονόγραμμα στα αριστερά.

Ευθύδημος Β'

Ο Ευθύδημος Β', νεότερος αδελφός του Δημητρίου Α', βασίλευσε ως συμβασιλέας κατά την περίοδο της απουσίας του δεύτερου στην ινδική εκστρατεία (περίπου 187-185 π.Χ.). Η αντιβασιλεία ως θεσμός εγκαταστάθηκε αρχικά από τον Δημήτριο Α' και υιοθετήθηκε αργότερα από όλους τους Έλληνες βασιλείς της Βακτρίας. Οι αντιβασιλείς, συνήθως στενοί συγγενείς των βασιλέων, αποκτούσαν για το διάστημα της απουσίας του βασιλιά τον βασιλικό τίτλο και επίσης τους παραχωρείτο το δικαίωμα να κόβουν δικά τους νομίσματα. Για όσο χρόνο ο Δημήτριος Α' προήλασε με επιτυχία κατά της βορειοδυτικής Ινδίας, προσαρτώντας τα πολυάριθμα διασπασμένα ινδικά βασίλεια, ο Ευθύδημος Β' παραμερίστηκε από έναν σφετεριστή, τον Αντιμάχο, ο οποίος τελικά κατάφερε να ανέλθει στον θρόνο της Βακτρίας και να γίνει απόλυτος κυρίαρχος όλου του βασιλείου προς τον Βορρά του Ινδικού Καυκάσου.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευθύδημου Β', περίπου 187-185 π.Χ.
 Βάρος 16,24 γρ. (Giessener Münzhandlung/Ancient Coins/2nd Class).
 Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Ευθυδήμου Β' προς τα δεξιά.
 Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΥΘΥΔΗΜΟΥY. Ηρακλής με στεφάνι στο δεξί χέρι και με ρόπαλο στο αριστερό. Μονόγραμμα PK στα αριστερά.

Αντίμαχος Α' ο «Θεός»

Ο Αντίμαχος Α', σφετεριζόμενος τον θρόνο από τον αντιβασιλέα της Βακτρίας Ευθύδημο Β' (βασιλεύοντος του Δημητρίου Α'), έθεσε σε κυκλοφορία αργυρά τετράδραχμα, γνωστά ως «αναμνηστικά», με τη μορφή του γενάρχη του βακτρικού βασιλείου Ευθυδήμου Α'. Με αυτήν την κίνηση θέλησε εμφανώς να υποστηρίξει τη νομιμότητα της διαδοχής του στον θρόνο. Ο Αντίμαχος στα νομίσματα αυτά αναφέρεται με τον λοιπόδη τίτλο «Θεός».

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Αντίμαχου Α', 185 - 170 π.Χ.
Βάρος 16,68 γρ. (Alpha Τράπεζα Πιστεως, αρ. ενφ. 9348).
Εμπροσθότυπος: ΕΥΘΥΔΗΜΟΥ ΘΕΟΥ. Κεφαλή Ευθυδήμου Α' προς τα δεξιά.

Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΝΤΙΜΑΧΟΥ ΘΕΟΥ. Ηρακλής καθήμενος προς τα αριστερά, επί βόταου, φέρον ρόπαλο. Κάτω δεξιά μονόγραμμα ΑΝ.

Μετά τον θάνατο του Δημητρίου Α' και την επιζώτηση του Αντιμάχου του «Θεού», το ελληνικό κράτος της Βακτρίας διασπάστηκε σε δύο βασίλεια με ενδιάμεσο σύνορό τους τον ινδικό Καύκασο. Στο νότιο βασίλειο τον αποθανόντα Δημήτριο Α' διαδέχθηκαν οι γιοι του Αγαθοκλή και Πανταλέον. Στο βόρειο βασίλειο ο Αντίμαχος ο «Θεός» βασιλεύσε για δέκα χρόνια περίπου και αργότερα τον διαδέχθηκε ο γιος του Δημήτριος Β', ο οποίος έλαβε τον τίτλο «Ανίκητος» μετά τις προσαρτήσεις από το νότιο βασίλειο των ανατολικών περιοχών των Παροπαμισάδων και της δυτικής Γανδαρίδας. Ο Δημήτριος Β' έθεσε σε κυκλοφορία νομίσματα με δίγλωσσες επιγραφές: στα ελληνικά και στα ινδικά για τη διευκόλυνση του εμπορίου σε περιοχές όπου το ινδικό στοιχείο ήταν το πολυαριθμότερο.

Αγαθοκλής

Αργυρό τετράδραχμο Αγαθοκλή, 190 - 180 π.Χ.
Βάρος 16,67 γρ. (F.Kovacs, ID. 4240).

Εμπροσθότυπος: ΔΙΟΔΟΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. Προτομή του Διοδότου Α' του Σωτήρος προς τα δεξιά («αναμνηστικό» νόμισμα).

Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ. Δίας γυμνός βαδίζον προς τα αριστερά με την αιγίδα στο αριστερό του χέρι και με τους κεραικούς στο δεξί. Δεξιά μονόγραμμα ΦΛ.

Ο Αγαθοκλής, βασιλεύς (190 - 180 π.Χ.) του νότιου ελληνικού βακτρικού κράτους εκμεταλλεόμενος εσωτερικά προβλήματα του Δημητρίου Β', κατάφερε να αποσπάσει από το βόρειο βασίλειο τις Παροπαμισάδες και τη Γανδαρίδα κάνοντας πρωτεύουσα του κράτους του τα Τάξιλα και επεκτείνοντας την επιρροή του βαθιά μέσα στην Πενταποταμία. Εδειξε μεγάλο σεβασμό στα ινδικά ήθη και έθιμα και έκοψε νομίσματα με δίγλωσσες επιγραφές και με ινδικά θρησκευτικά σύμβολα.

Πανταλέον

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Πανταλέοντος, 190 - 185 π.Χ.

Βάρος 16,57 γρ. (Alpha Τράπεζα Πιστεως, αρ. ενφ. 9349).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Πανταλέοντος προς τα δεξιά.

Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΑΝΤΑΛΕΟΝΤΟΣ. Ζεὺς ἐνόθηος προς τα αριστερά. Στηρίζεται στο σκήπτρο και στο δεξί χέρι φέρει Εκάτη με πυρούς. Αριστερά μονόγραμμα ΦΛ.

Ευκρατίδης Α'

Το 171 π.Χ. περίπου ο Ευκρατίδης Α' επαναστάτησε κατά του Δημητρίου Β', βασιλέως του βόρειου ελληνικού βασιλείου της Βακτρίας, και κατέλαβε την εξουσία (171-145 π.Χ.). Εκμεταλλεόμενος τον θάνατο του βασιλιά του νότιου ελληνικού βασιλείου Αγαθοκλή, προσάρτησε σταδιακά στο κράτος του την Αρξεία, τη Μαωριανή, τη Δαργριανή, την Αραχωσία, τις Παροπαμισάδες και τη δυτική Γανδαρί-

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευκρατίδη Α', 171-145 π.Χ.

Βάρος 17,03 γρ. (F.Kovacs, ID. 4250).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Ευκρατίδη Α' προς τα δεξιά.

Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΥΚΡΑΤΙΔΟΥ. Εμπειτο Διόσκουροι προς τα δεξιά, οπλισμένοι με δόρυ.

δα έως τον Ινδό ποταμό. Στο νότιο βασίλειο απέμειναν λίγες περιοχές μαζί με την ανατολική Γανδαρίδα, όπου στα χρόνια αυτά βασιλεύει η κόρη του Αγαθοκλή, Αγαθόκλεια, με έδρα της τα Τάξιλα. Έτσι ο Ευκρατίδης έγινε κύριος ενός αχανούς κράτους, εκτεινόμενου από την Παρική έως την Αραχωσία και από τον Αρξίο έως τον άνω ρου του Ινδού και της εμπορικής οδού προς την Ινδία και την Ανατολική Ασία. Στα χρόνια του το ελληνικό κράτος της Βακτρίας γνώρισε μεγάλη ακμή. Ο Ευκρατίδης Α', που έμεινε γνωστός ως «ο βασιλιάς των χιλιών πόλεων», έκοψε νομίσματα, τεράστια χρυσά και αργυρά, στα οποία εικονίζεται ο ίδιος με τον τίτλο «Μέγας» (τίτλος που πρώτη φορά υιοθετήθηκε από Έλληνα ηγεμόνα). Ο Ευκρατίδης είχε πολύ άσχημο τέλος. Επιστρέφοντας στη Βακτρία από κάποια εκστρατεία, δολοφονήθηκε (145 π.Χ. περίπου) από τον ίδιο του τον γιο και συμβασιλέα, Πλάτωνα, ο οποίος πρέπει να υποστηρίχθηκε από τους Πάρθους. Η μεγαλειώδης αλλά συγχρόνως αινηματική βασιλεία του Ευκρατίδη Α' είναι δυνατόν να ανασυντεθεί με δυσκολία μέσα από τις ελάχιστες ιστορικές αναφορές και τις πληροφορίες που μας προσφέρουν τα νομίσματα.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευκρατίδη Α', 171-145 π.Χ.
Βάρος 16,14 γρ. (F.Kovacs, ID. 4251).

Εμπροσθότυπος: ΗΛΙΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΗΣ. Κεφαλές του Ηλιοκλέους και της Λαοδίκης.
Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΕΥΚΡΑΤΙΔΗΣ. Κεφαλή Ευκρατίδη Α' προς τα δεξιά, με διάδημα και κράνος που φέρει κέρα και αντί ταύρου καθώς και λοφίο. Το πορτραίτο ακολουθεί τα όμοια παραδείγματα που έχουν χαραχθεί στα μεγάλα χρυσά νομίσματα των 20 στατήρων που έκοψε ο βασιλιάς Ευκρατίδης Α'.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευκρατίδη Α', 171-145 π.Χ.
Βάρος 16,95 γρ. (Classical Numismatic Group/Greek Coins/Silver EF).
Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Ευκρατίδη Α' προς τα δεξιά, με διάδημα και κράνος που φέρει κέρα και αντί ταύρου καθώς και λοφίο. Και αυτό το πορτραίτο ακολουθεί τα χρυσά νομίσματα των 20 στατήρων που έκοψε ο βασιλιάς Ευκρατίδης Α'.
Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΕΥΚΡΑΤΙΔΟΥ. Εφιππιο Διόσκουροι καλπάζοντες προς τα δεξιά, με δόρατα και με κλαδιά φοίνικα. Κάτω δεξιά μονόγραμμα.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ευκρατίδη Α', 171-135 π.Χ.
Βάρος 16,34 γρ. (Malter Gallery/Greek Silver).

Εμπροσθότυπος: Ηρωική προτομή του Ευκρατίδη Α', ο οποίος εικονίζεται από πίσω (από την πλάτη), με την κεφαλή στραμμένη προς τα αριστερά. Φορά το χαρακτηριστικό (όπως και σε άλλα νομίσματα) κράνος με λοφίο και είναι έτοιμος να εκσφενδονίσει (;) ακόντιο με το δεξί χέρι.

Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΚΡΑΤΙΔΟΥ. Εφιππιο Διόσκουροι καλπάζοντες προς τα δεξιά, με δόρατα και κλαδιά φοίνικα. Κάτω από τα άλογα (δεξιά) μονόγραμμα ΦΛ.

Εντυπωσιάζει η απόδοση σε υψηλό ανάγλυφο της μορφής του βασιλιά (ιδίως τον μύον της πλάτης και του αυχένα) καθώς και η ζωντάνια του καλτσασμού των αλόγων.

Ο Ηλιοκλής, γιος του Ευκρατίδη Α', αφού σκότωσε τον αδελφό του Πλάτωνα (το 141/145 π.Χ. περίπου) αναρρήθηκε στον θρόνο με την επωνυμία «Δίκαιος». Βασιλεύει από το 141 έως το 110 π.Χ. περίπου. Τα περισσότερα χρόνια της βασιλείας του τα πέρασε πολεμώντας τους Πάρθους του Μιθριδάτη Α'. Μετά τον θάνατο του τελευταίου, ο Ηλιοκλής κατάφερε να επανακτήσει τις κτήσεις του στη Σογδιανή και στη Βακτρία. Τελικά όμως δεν μπόρεσε να συζυγατήσει τα νομαδικά φύλα των ιππέων Τοχάρων που εισέβαλαν στη Βακτρία καταλύοντας την ελληνική κυριαρχία σε αυτές τις περιοχές, ιδρύοντας ένα συμβαργές στρατιωτικό κράτος.

Ηλιοκλής Β'

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Ηλιοκλέους, 135-110 π.Χ.
Βάρος 9,70 γρ. (F.Kovacs, ID. 4300).
Εμπροσθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΗΛΙΟΚΛΕΟΥΣ. Ηρωική προτομή του Ηλιοκλέους, με κράνος και διάδημα.
Οπισθότυπος: Ζeus κρατώντας κεραυνούς και σκήπτρο. Στα αριστερά μονόγραμμα και στην περιφέρεια επιγραφή στα ινδικά (σε καρσάτι).

Διομήδης

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Διομήδους, 95-90 π.Χ.

Βάρος 9,34 γρ. (F.Kovacs, ID. 4310).

Εμπροσθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΩΓΗΡΟΣ ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ. Κεφαλή Διομήδους με κράνος και διάδημα.

Οπισθότυπος: Εφιπτοι Διόσκουροι με δόρατα και κλαδιά φοίνικα. Κάτω από τα άλογα (δεξιά) μονόγραμμα και στην περιφέρεια επιγραφή στα ινδικά (σε καρότσι).

Αρχέβιος

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Αρχεβίου, 90-80 π.Χ.

Βάρος 9,68 γρ. (F.Kovacs, ID. 4320).

Εμπροσθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΑΡΧΕΒΙΟΥ. Κεφαλή Αρχεβίου με κράνος.

Οπισθότυπος: Ζeus όρθιος κραδαινοντας κεραυνούς στο δεξί χέρι και σκήπτρο στο αριστερό. Στα δεξιά μονόγραμμα και στην περιφέρεια επιγραφή στα ινδικά (σε καρότσι).

Αρτεμίδωρος

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Αρτεμίδωρου, περίπου 85 π.Χ.

Βάρος 8,69 γρ. (F.Kovacs, ID. 4330).

Εμπροσθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΙΚΗΤΟΥ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ. Κεφαλή Αρτεμίδωρου με διάδημα.

Οπισθότυπος: Αρτεμις όρθια τεντώνει τόξο. Στα αριστερά μονόγραμμα και στην περιφέρεια επιγραφή στα ινδικά (σε καρότσι).

Απολλόδοτος

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Απολλόδοτου, 80-65 π.Χ.

Βάρος 9,48 γρ. (F.Kovacs, ID. 4340).

Εμπροσθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΩΓΗΡΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΟΤΟΥ. Κεφαλή Απολλόδοτου με διάδημα.

Οπισθότυπος: Αθηνά Αιζιδήμιος κρατώντας ασπίδα στο αριστερό της χέρι και κεραυνούς στο δεξί. Στα αριστερά μονόγραμμα και στην περιφέρεια επιγραφή στα ινδικά (σε καρότσι).

Μετά τον θάνατο του Απολλόδοτου Α', ο οποίος έφερε τον τίτλο «Μέγας Σωτήρ Φιλοπάτωρ» (115-95 π.Χ.), του τελευταίου σημαντικού Έλληνα βασιλιά της Ινδίας, βασιλεύσαν 15 περίπου βασιλείς που μας είναι γνωστοί από τα νομίσματά τους. Η ζωή, το έργο τους και γενικά η βασιλεία τους μας είναι εντελώς άγνωστα. Κατά την τελευταία αυτήν περίοδο, τα δύο ελληνικά κράτη της Βακτρίας και της Ινδίας, εξουθενωμένα από τις συνεχείς εμφύλιες διαμάχες, θα απολέσουν πολλά από τα εδάφη τους και σταδιακά θα περιορισθούν σε μια μικρή ζώνη βόρεια του ινδικού Καυκάσου (βασιλείο Βακτρίας δυναστείας Ευκρατιδών) και στην περιοχή της Γανδαρίδας και της Πενταποταμίας (βασιλείο Ινδίας δυναστείας Μενάνδρου).

Τα δύο βασιλεία, συνειδητοποιώντας τον κίνδυνο και την αδυναμία τους έναντι της αυξανόμενης πίεσης από τις νομαδικές φυλές, συνενώθηκαν σε ένα κράτος. Έτσι, ο τελευταίος Έλληνας βασιλιάς της Βακτρίας, Ερμιάος, νυμφεύθηκε τη βασίλισσα της Ινδίας, Καλλιόπη (από το γένος του Μενάνδρου), και συγκρότησαν ένα μεγάλο κράτος από τον Ινδό έως την Αραχωσία. Υπήρξε το τελευταίο ελληνικό κράτος της Ινδίας, το οποίο έμεινε στη ζωή μέχρι τα μέσα του 1ου αιώνα π.Χ. Έως το 30 π.Χ. το βασίλειο περιορίσθηκε γύρω από την κοιλάδα του Κοαήνους, για να οβήσει ολοκληρωτικά από τις συνεχιζόμενες νομαδικές επιδρομές Σακίων (Σαζαραϊκών) και Κοουσάνων.

Ο ανατολικός Έλληνισμός, αποκομμένος από τον υπόλοιπο εθνικό κορμό, λόγω του παρθικού βασιλείου, και όντας μια πολύ μικρή πλέον μειοψηφία σε σύγκριση με τους αυτόχθονες λαούς, υπέστη και σταδιακά αφομοιώθηκε σχεδόν ολοκληρωτικά. Η λαμπρή ελληνική παρουσία στην Κεντρική Ασία είχε τελειώσει. Την ίδια περίοδο, μετά τη μάχη του Ακτίου, και η πολεμική Αίγυπτος περιερχόταν και τυπικά υπό την εξουσία των Ρωμαίων ενώ η μητροπολιτική Ελλάδα είχε ήδη υποταχθεί από το 146 π.Χ.

Σημείωση: Τα νομίσματα που παρουσιάζονται προέρχονται από τις συλλογές της Alpha Τράπεζας Πιστεύς και των οικίων δημοπρασιών Classical Numismatic Group, Frank Kovacs, Malter Gallery και Giessener Münzhandlung (GM).

Δημήτριος Ν. Γαρουφαλής
Δ/ντής Σύνταξης - Αρχαιολόγος